

17.06.2023

En magtkamp udspiller sig i EU: Hvem skal udpege den næste kommissionsformand?

Når der sammensættes en ny EU-Kommission næste år, er der måske udsigt til en afsked med det spidskandidatsystem, der skulle give kommissionsformanden større demokratisk legitimitet.

Skrevet af

Ditte Brasso Sørensen

📞 +4561101115

✉️ ditte@thinkeuropa.dk

Kontakt

Ditte Brasso Sørensen

📞 +4561101115

✉️ ditte@thinkeuropa.dk

EU's institutioner kæmper lige nu en indædt kamp om, hvem der skal udpege den næste formand for EU-Kommissionen. I 2014 forsøgte Europa-Parlamentet sig med et demokratisk nybrud på denne front: Sådan anså fortalerne i hvert fald det såkaldte spidskandidatsystem, hvor parlamentets politiske grupper hver stiller med en kandidat til kommissionsformandsposten. Det var et opgør med den hidtidige proces, hvor regeringslederne besatte posten i en uklar studehandel.

Spidskandidatproceduren var et forsøg på om ikke at demokratisere EU så i hvert fald at skabe transparens om, hvordan en af unionens vigtigste poster bliver besat. Det var også et forsøg på at skabe en tættere forbindelse mellem den eneste EU-institution, der er direkte valgt – nemlig Europa-Parlamentet – og Kommissionen. En forbindelse, der kunne være med til at styrke vælgernes engagement.

Sidste uge bekræftede Europa-Parlamentets grønne gruppe, at den vil stille spidskandidater til posten som kommissionsformand forud for parlamentsvalget i 2024. Det samme vil kristendemokraterne og socialdemokraterne. Entusiasmen omkring systemet, der tidligere er blevet hyldet som en nødvendig brik i demokratiseringen af EU, er dog til at overse.

Underkendt af regeringslederne

Valget næste år bliver et skæbnevalg for spidskandidatsystemet. Det blev afprøvet første gang i 2014, hvor parlamentets kandidater kæmpede om de europæiske vælgeres gunst i en stort anlagt og tv-transmitteret valgkamp. Kristendemokraterne blev den største gruppe, og efter noget tovtrækkeri med EU's regeringsledere blev deres spidskandidat, Jean-Claude Juncker, formand for Kommissionen.

Ved europaparlamentsvalget i 2019 gentog grupperne øvelsen og stillede også denne gang med spidskandidater. Det blev igen den kristendemokratiske gruppe, der blev størst, og deres kandidat – tyske Manfred Weber – stod til at overtage posten som den næste kommissionsformand. Sådan gik det dog ikke.

Weber havde ikke den fornødne opbakning blandt EU's regeringsledere, som i stedet pegede på Ursula von der Leyen. Det var et nederlag for Weber, men også for selve proceduren, da udpegelsen af von der Leyen understregede, at det stadig og i sidste ende er regeringslederne, der beslutter, hvem der leder EU-Kommissionen.

Ursula igen?

De europæiske leders underkendelse af spidskandidatsystemet i 2019 vakte ramaskrig i Europa-Parlamentet, hvor parlamentarikerne bekræftede det, de så som et demokratisk tilbageslag. Det afspejledes i parlamentets afstemning om von der Leyen, som blev stemt ind med 383 stemmer, kun ni flere end det minimalt påkrævede.

Til gengæld for parlamentets støtte lovede Ursula von der Leyen blandt andet, at hun – for at styrke borgernes tiltro til de europæiske institutioner – ville forbedre spidskandidatsystemet forud for valget i 2024. Det er dog endnu ikke lykkedes at skabe klarhed om, hvordan den næste kommissionsformand skal vælges.

Von der Leyen har som formand navigeret EU gennem pandemi og sikkerhedskrise og er samtidig kommet i mål med størstedelen af unionens store klimapakke. Ser man på resultatlisten, er hun ikke et dårligt bud på, hvem der bliver den næste kommissionsformand. Hun har dog ikke formelt indikeret, at hun går efter posten og er heller ikke opstillet som spidskandidat.

Blandt EU's regeringschefer er sidstnævnte dog næppe et stort minus. Spidskandidatsystemet styrker nemlig ikke kun parlamentets rolle i EU, det rykker også ved magtbalancen mellem Kommissionen og regeringslederne. Systemet er med til at give Kommissionen en demokratisk fernis – da udpegelsen af dens leder kobles til en valghandling – og det bidrager dermed til at legitimere Kommissionens rolle som en selvstændig politisk institution.

Von der Leyen har allerede formået at styrke Kommissionens rolle på talrige områder fra vaccineindkøb over industripolitik til dialogen med USA. Hendes kommission har altså vist, at den ikke blot er en administration for medlemsstaterne, men samtidig har hun været en vellidt og kompetent leder. Indsættes hun igen uden om spidskandidatsystemet, vil EU's regeringsledere få en sikker hånd ved roret og samtidig en formand, der netop ikke er valgt og derfor ikke er en konkurrent på demokratisk legitimitet.

Farvel til en lappeløsning

Det er ingen hemmelighed, at spidskandidatsystemet blev set som unødvendigt blandt EU's regeringsledere. At interessen nu også synes at være aftagende i Europa-Parlamentet, hænger nok sammen med, at systemet aldrig var en perfekt demokratisk model.

Europa-Parlamentet er kun én brik i EU's demokratiske setup, og det er ikke klart, hvorfor parlamentets stemme skal veje tungere end de demokratisk valgte nationale regeringer. Dertil kommer, at diskussionen om spidskandidatsystemet er blevet kompliceret af en række relaterede diskussioner, for eksempel hvorvidt der bør indføres transnationale valglister til europaparlamentsvalget, og om primærvalg i de europæiske partier er en forudsætning for, at spidskandidatsystemet giver mening.

Von der Leyen-kommissionens succes udstiller et paradoks: I takt med at Kommissionen er blevet mere fremtrædende, er der en voksende forventning om, at der skal være transparens om udpegelsen af formanden – men samtidig er regeringsledernes villighed til at afgive magten til at udpege formanden blevet mindre.

Selv om spidskandidatsystemet ikke er demokratisk perfekt, har det den fordel, at det skaber klarhed om processen og kræver, at den kommende formand har sagt, hvad hun gerne vil opnå, inden hun sætter sig i stolen. Det opnår man ikke, hvis formanden udpeges i en politisk studehandel mellem EU's regeringsledere. Manglerne til trods må det derfor være op til kritikerne af spidskandidatsystemet at skitsere et alternativ. Det har hverken Kommissionen eller regeringslederne indtil videre formået.